

**OCENA
OSIĄGNIĘĆ DR URSZULI WRÓBLEWSKIEJ
UBIEGAJĄCEJ SIĘ O NADANIE STOPNIA NAUKOWEGO
DOKTORA HABILITOWANEGO NAUK SPOŁECZNYCH
W DYSCYPLINIE PEDAGOGIKA**

I. INFORMACJE O WYKSZTAŁCENIU I ZATRUDNIENIU

Dr Urszula Wróblewska w 2003 r ukończyła studia na Uniwersytecie w Białymstoku, uzyskując tytuł zawodowy magistra pedagogiki, specjalność pedagogika wczesnoszkolna. W 2010 r. Rada Wydziału Pedagogiki i Psychologii tej Uczelni nadała Jej stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki na podstawie rozprawy pt. „Oświata Tatarów polskich w latach 1918-1939”. Promotorem była dr hab. prof. UwB Elwira Kryńska, natomiast recenzentami – dr hab. prof. APS Hanna Markiewiczowa oraz prof. dr hab. Andrej Harbatski. W 2012 r. rozprawa ta została opublikowana w postaci książki przez Wydawnictwo Naukowe SEMPER (*Oświata Tatarów w Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 2012, ss. 243).

Od ukończenia studiów dr U. Wróblewska jest zatrudniona w charakterze nauczyciela akademickiego na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku, początkowo zajmowała stanowisko asystenta, a od 2011 r. pracuje na etacie adiunkta w Zakładzie/ Katedrze (od 2013 r.) Historii Wychowania.

W przygotowanej dokumentacji (załącznik nr 2 i 3), dr Urszula Wróblewska odnotowała, że po uzyskaniu stopnia naukowego doktora wydała 3 monografie autorskie, tzn. zmodyfikowaną wersję dysertacji doktorskiej, rozprawę habilitacyjną oraz edycję źródeł, 2 monografie współautorskie (w tym jedna w formie e-booka), 8 artykułów w czasopiśmie fachowych (tzw. punktowanych), 30 rozdziałów w pracach zbiorowych (w tym 4 współautorskie), 5 prac zbiorowych pod współredakcją (w tym XVII Zeszyt Naukowy Forum Młodych Pedagogów przy KNP PAN), 5 współautorskich wstępów do monografii wieloautorskich, 1 recenzję oraz 7 artykułów popularyzujących wiedzę (w tym 3 współautorskie).

Nie wszystkie jednak wyżej wymienione publikacje zostały przedłożone do oceny w postępowaniu habilitacyjnym. Z analizy autoreferatu i dołączonych kopii prac wynika, że do zaopiniowania zakwalifikowała: 2 monografie autorskie (rozprawę habilitacyjną oraz edycję źródeł), 8 artykułów w czasopismach fachowych, 21 rozdziałów w pracach zbiorowych (w tym 1 współautorski), 4 prace zbiorowe pod współredakcją (w tym XVII Zeszyt Naukowy Forum Młodych Pedagogów przy KNP PAN), 4 współautorskie wstępy do monografii wieloautorskich, a także teksty popularyzujące wiedzę: 1 monografię wieloautorską w formie e-booka i 5 artykułów (w tym 2 współautorskie).

II. OCENA NAJWAŻNIEJSZEGO OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO

(art. 16, ust 1 i 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym...)

Za najważniejsze osiągnięcie naukowe dr Urszula Wróblewska uznała cykl publikacji pod wspólnym tytułem „Oświata karaimska w Drugiej Rzeczypospolitej”, na który składa się monografia habilitacyjna *Działalność kulturalno-oświatowa Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej*, wydana w 2015 roku w Białymstoku przez Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana (ss. 256), książka pt. *Karaimi wileńscy w okresie międzywojennym: protokoły z posiedzeń organizacji karaimskich* (Trans Humana, Białystok 2015, ss. 229), która jest edycją źródeł oraz 3. artykuły w pracach wieloautorskich: *Sytuacja prawna Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej Polskiej w świetle aktów ustawodawczych*, [w:] *Państwo- Religia. Instytucje i obywatele wobec religii w Europie Środkowo-Wschodnie w XX wieku*, red. J. Durka, Kalisz 2014, s. 129-148; *Znaczenie społeczności karaimskiej w rozwoju orientalistyki nas polskich uczelniach wyższych w okresie międzywojennym*, [w:] *Na rozdrożu biurokratycznej arbitralności*, red. E. J. Kryńska, M. Gloskowska, A. Kienig, Warszawa 2015, s. 221-229; *Karaimi, mniejszość mało znana czy zapomniana? – Obszary pamięci karaimskiej w okresie międzywojennym*, [w:] *Pamiętanie i zapominanie. Wspólnoty – Wartości – Wychowanie*, red J. Cukras-Stelągowska, Toruń 2016, s. 117-132.

Uważam, że tytuł nadany przez dr U. Wróblewską osiągnięciu naukowemu nie w pełni odzwierciedla zawartość merytoryczną wchodzących do jego zbioru publikacji. Z dogłębnych nad nimi studiów wynika, że klamrą je wiążącą jest o wiele szerszy problem badawczy, aniżeli wyłącznie oświata Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej, ponieważ oprócz niej, dotyczy on także charakterystyki, sytuacji i innych aspektów działalności tej mniejszości etnicznej w wielonarodowym wówczas państwie polskim. Wydaje się, że musiała tego być świadoma sama Habilitantka, skoro we wstępie do pracy habilitacyjnej, napisała:

„/.../ »nadreprezentacja« zagadnień związanych z działalnością karaimskich gmin wyznaniowych nie jest przypadkowa. Wynika ona z uznania tych działań, jako kluczowych i fundamentalnych w szerszym kontekście działalności kulturalno-oświatowej Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej. Ponadto omawianie szczegółowo przebiegu wybranych wydarzeń jest świadomym zabiegiem, wynikającym z chęci ukazania wątków, które mogą być znaczące poznawczo dla współcześnie żyjących Karaimów, dla których pamięć o przodkach stanowi rdzeń tożsamości kulturowej”¹.

W moim przekonaniu najbardziej dystynktywną i poznawczo znaczącą pozycję w osiągnięciu naukowym dr U. Wróblewskiej stanowi praca habilitacyjna pt. *Działalność kulturalno-oświatowa Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej*, gdyż inne zaliczone do niego publikacje są zminiaturyzowanymi epifenomenami, które w niektórych zakresach co najwyżej szerzej rozwijają pewne już omówione wątki albo też wyjaśniają je w odmiennej perspektywie interpretacyjnej. Spod tej opinii trzeba oczywiście wyłączyć recenzowaną książkę *Karaimi wileńscy w okresie międzywojennym: protokoły z posiedzeń organizacji karaimskich*, która ma inny charakter i przeznaczenie i jest pod każdym względem profesjonalnie i solidnie przygotowaną edycją niepublikowanych dotąd materiałów archiwalnych.

Monografia habilitacyjna autorstwa dr U. Wróblewskiej to pierwsze w historiografii oświatowo-pedagogicznej opracowanie na temat działalności kulturalno-oświatowej Karaimów w Polsce międzywojennej. Oznacza to, że Habilitantka trafnie i oryginalnie zdefiniowała swój przedmiot zainteresowań naukowych i adekwatnie do niego sformułowała problemy badawcze, które ukierunkowały i zorganizowały Jej eksploracje. Zaliczyła do nich: Jaka była sytuacja prawna Karaimów polskich w aspekcie ustawodawstwa oświatowego w Drugiej Rzeczypospolitej? Jaką politykę oświatową prowadzono wobec mniejszości karaimskiej? Jaki był udział Karaimów polskich w szkolnictwie publicznym na wszystkich szczeblach kształcenia i jakie znaczenie w kultywowaniu rodzimych tradycji miała jedyna wówczas karaimska szkoła w Trokach? Jaki był ideał wychowania karaimskiego w Drugiej Rzeczypospolitej? Jakie były źródła, formy oraz treści wychowania religijnego Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej? Jakie były formy i metody działalności kulturalno-oświatowej organizacji karaimskich, m.in. Duchownego Związku Zarządu Karaimskiego? Koła Młodzieży Karaimskiej „Bir-Baw” czy Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej? (s. 10).

¹ *Działalność kulturalno-oświatowa Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej*, Białystok 2015, s. 11.

Odpowiedzi na tak postawione pytania badawcze dr U. Wróblewska otrzymała dzięki imponująco i szeroko zakrojonej kwerendzie literaturowej i archiwalnej. Z jednej strony przestudiowała kilkaset opracowań o mniejszościach narodowych w Polsce w latach 1918-1939, polskich Karaimach jako grupie etniczno-religijnej oraz dziejach szkolnictwa i oświaty, z drugiej natomiast – sięgnęła do wielu zespołów akt w Litewskim Centralnym Archiwum Państwowym w Wilnie, Bibliotece Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich w Wilnie, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, Archiwum Nauki PAN i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Uzyskany w ten sposób materiał źródłowy, wykazany w odpowiednio ujętej bibliografii (s. 187-205), został właściwie wykorzystany, o czym zaświadcza liczne i rozbudowane odwołania – niekiedy zresztą za bardzo, np. przypisy oznaczone kolejno numerami: 100, 118, 336, 356, 397, 441, 629 – do dokumentów oraz opracowań, których w sumie jest 647.

W konstrukcji monografii habilitacyjnej, dr U. Wróblewska przyjęła kryterium problemowo-chronologiczne, co w sposób niebudzący większych zastrzeżeń natury metodologicznej umożliwiło wyodrębnienie kilku rozdziałów, przedstawiających we właściwej kolejności merytorycznej rozwiązanie wszystkich postawionych problemów badawczych.

Wstęp do książki pt. *Działalność kulturalno-oświatowa Karaimów w Drugiej Rzeczypospolitej* jest obszerny i generalnie przygotowany zgodnie ze standardami w tym zakresie (s.7-29). Wątpliwości wzbudza jedynie część, która dotyczy stanu badań, ponieważ więcej w niej uwagi przywiązano do opisu wyników badań nad Karaimami w ogóle: ich dziejami, pochodzeniem, językiem, kulturą, obyczajami i zwyczajami oraz religią, mniej natomiast – i jeszcze na dodatek wkomponowując rozważania w zbędne konteksty – do relacji i charakterystyki dotychczasowych dociekań naukowych nad działalnością kulturalno-oświatową Karaimów w latach 1918-1939.

W rozdziale pierwszym (s. 31-66), stanowiącym swoiste wprowadzenie do treści pozostałych rozdziałów, Habilitantka przeprowadziła wielostronną analizę problemu wspólnoty Karaimów jako wyodrębnionej społeczności Drugiej Rzeczypospolitej, prezentując w nim strukturę społeczno-demograficzną, rozwiązania prawne regulujące jej funkcjonowanie oraz organizację gmin wyznaniowych, w których koncentrowało się nie tylko życie religijne, ale także większość inicjatyw społecznych i kulturalno-oświatowych.

Rozdział drugi zatytułowany „Kształcenie w szkołach karaimskich” (s. 67-87) dr U. Wróblewska przeznaczyła na ukazanie zaangażowania Karaimów w przedsięwzięcia

związane z edukacją religijną dzieci i młodzieży, wykazując, że tę dziedzinę wychowania uważano za podstawę i zasadniczy czynnik, który przesądzał o zachowaniu i rozwoju tożsamości tej wspólnoty etnicznej. Z jednej strony odtworzyła działalność pedagogiczną Powszechnej Szkoły Karaimskiej w Trokach, która funkcjonowała w latach 1918-1923, z drugiej – zanalizowała program i przebieg nauki religii karaimskiej w szkołach państwowych i w tym kontekście omówiła kształcenie religijne, w tworzonych przy kienesach szkółkach wyznaniowych, zwanych midraszami, gdzie w godzinach popołudniowych uczniowie uczyli się języka karaimskiego i hebrajskiego, zasad i praktyk religijnych oraz recytacji Pisma Świętego. Podkreśliła też, że organizacja i praca wychowawcza w tzw. szkółkach religijnych była zróżnicowana w zależności od decyzji gminy karaimskiej, na co przede wszystkim wpływ miała liczba dzieci tej konfesji na danym terenie, a także zaangażowanie i możliwości personalne danej gminy.

Zaliczając do ważnych spraw – jak to określiła – „sytuację szkolną” tej mniejszości narodowej w ukazaniu działalności Karaimów, w trzecim rozdziale (s. 88-108) Habilitantka prześledziła liczebność osób pochodzenia karaimskiego uczących się w ogólnodostępnych szkołach powszechnych i średnich i odniosła to zagadnienie do konkretnych z nazwy placówek, przytaczając przykładowo nazwiska uczniów, którzy je ukończyli. Rozpatrzyła także, kto z Karaimów ukończył studia wyższe i na jakich uczelniach oraz przybliżyła sylwetki tych absolwentów, którzy podjęli pracę akademicką i dzięki swojej twórczości zapisali trwałą kartę w dziejach polskiej nauki.

Sądząc po tytułach następujących trzech rozdziałów, można by liczyć na to, że wszystkie one będą już wprost poświęcone narracji szczegółowo rozwijającej problem określony w tytule rozprawy habilitacyjnej. O ile piąty i szósty rozdział niemal całkowicie spełniają ten wymóg, o tyle do czwartego pt. „Założenia programowe działalności kulturalno-oświatowej Karaimów” (s.109-127) można sformułować pewne zastrzeżenia. Pomimo że znajdują się w nim treści, które dotyczą zagadnienia określonego w tytule tego rozdziału, to jednak wykład na ten temat jest zawoalowany, gdyż w kolejno wyróżnionych czterech podrozdziałach osią rozważań były następujące zagadnienia: organizacja, zarządzanie i działalność gmin karaimskich w pierwszych latach niepodległości, relacja z ogólnopolskiej konferencji gmin karaimskich (1927), relacja z Pierwszego Ogólnopolskiego Zjazdu Karaimów w Trokach (1927), relacja z ingresu Hachana Karaimów (1928).

W rozdziale piątym pt. „Działalność kulturalno-oświatowa społeczności karaimskiej” (s. 128-142) dr U. Wróblewska przedstawiła genezę, organizację i dziedziny działalności Towarzystwa Miłośników Historii i Literatury Karaimskiej, obszary aktywności kulturalno-

